

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sofie Albinsson Wallin

Mäns våld mot kvinnor

[Utvecklingsstudie kring brottet "Grov kvinnofridskränkning"]

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

Termin: VT 2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Perspektiv	6
1.6 Metod	7
1.7 Forskningsläge	7
1.8 Material	8
1.9 Disposition	8
2 PROLOG	9
3 BAKGRUND	11
4 GROV KVINNOFRIDSKRÄNKNING	14
4.1 Normaliseringsprocessen	14
4.2 Kriminalisering	15
4.2.1 1998	15
4.2.2 2007	19
4.2.3 2010	20
4.2.4 2015	22
5 KONTAKTFÖRBUD	25
6 PRAXIS	29
6.1 NJA 2004 s 97 - Närstående begreppet	29
6.2 NJA 2003 s 144 - Individualisering ovh precisering av gärningar	29

6.3	NJA 2004 s 437 - Upprepad kränkning	29
6.4	RH 2008:7 Upprepad kränkning	30
6.5	RH 2004:48 - Ägnad att allvarligt skada självkänslan	30
7	STATISTIK	31
8	ANALYS	32
9	EPILOG	35
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	38
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	40

Summary

Violence against women is a gender-based hate crime. The acts of violence are committed against women expressly because they are women. Most often they are hurt by men who are close to them. Violence and abuse cause terrible physical and emotional pain for the women. The society needs a wide strategy to combating the violence. Women have to know their rights and ability to get protection when they endanger the violence.

Criminalisation of "violence against women" took place in the late 90's in Sweden. Since then, the work of the government remains in the struggle to eradicate violence and enhance gender equality in society. It has led to a series of changes in legislation during 2010-2015. The violence is still a major threat to women's health and society needs the united front going forward violence for it to be completely eradicated

Sammanfattning

Våld mot kvinnor är ett könsbaserat hatbrott. Våldsutövandet sker mot dem just för att de är kvinnor. Mest förekommande är våldet från män de har eller haft en nära relation med. Våldet skapar fysiska och psykiska påfrestningar för utsatta kvinnor. Samhället behöver med gemensam kraft få ett slut på våldet. Kvinnorna i sin tur måste veta vilka skyddsåtgärder som finns att tillgå när de riskerar eller har utsatts för brott.

Kriminalisering av "mäns våld mot kvinnor" skedde i slutet av 90-talet i Sverige. Sedan dess har arbetet från regeringen fortgått i kampen om att utrota våldet och förstärka jämställdheten i samhället. Det har lett till en rad ändringar i lagstiftningen under 2010-2015. Våldet är dock fortfarande ett stort hot mot kvinnors hälsa och samhället behöver i förenad front gå fram emot våldet för att det ska utrotas helt.

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
ROK	Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige
SOL	Socialtjänstlagen
Skr	Regeringens skrivelse

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Mäns våld mot kvinnor blev ett allt mer uppmärksammat samhällsproblem i Sverige under början av 90-talet. Det ökade antalet anmälningar om våldsbrott mot kvinnor av närstående män indikerade på att maktförhållanden på vissa områden fortfarande var i obalans, trots att Sverige var i framkant när det gällde jämställdheten överlag. Forskning visar att ursprunget till våldet ligger i förställningen om mäns överordnande av kvinnor som grupp, vilket motverkar den fortsatta utvecklingen av jämställdheten mellan kvinnor och män. Regeringen beslutade därför 1993 att tillsätta en kommission, Kvinnovåldskommissionen, som utifrån ett kvinnoperspektiv skulle se över frågor angående våldet och ge förslag på åtgärder för att förebygga våldsutövandet.¹

Det har gått mer än 20 år sedan Kvinnovåldskommissionen startade sitt arbete som ledde till införandet av brottet "Grov kvinnofridskränkning", ändå är våldet mot kvinnor fortfarande ett stort problem i dagens samhälle.

1.2 Syfte

Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att göra en riklig överblick på utvecklingen av brottet "grov kvinnofridskränkning". Kriminaliseringen av brottstypen är relativt ny och därför har jag velat se hur lagstiftningen utvecklats sedan regeringens proposition 1997/98 (som ledde till införandet av brottstypen) till hur regleringen ser ut idag. Syftet är också att se om lagstiftningen varit tillräckligt effektiv och gjort att samhället ändrat syn på "mäns våld mot kvinnor"-

¹ Prop 1997/98:55 s 19.

1.3 Frågeställningar

Hur har lagstiftningen utvecklats sedan införandet?

Har lagstiftningen varit effektiv när det gäller att ändra samhällets syn på "mäns våld mot kvinnor"?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen kommer att utgå från "Grov kvinnofridskränkning", vilket regleras i BrB 4:4a. Jag har valt att inte lägga något fokus på första stycket i paragrafen, så kallat "grov fridskränkning". I grunden är det samma brott men riktar sig mot andra subjekt, vilket gör att övriga aspekter av våld i nära relationer utesluts från denna uppsats. Endast i mån av behov belyses kopplingar till först stycket. Jag har även valt att inte gå in på reglering om barn som bevittnar eller utsätts för våld.

Aspekten angående rättssäkerhet, ne bis in idem, läggs ingen större vikt vid.

1.5 Perspektiv

Uppsatsen kommer övergripande behandlas ur ett rättsutvecklingsperspektiv, för att förklara hur nuvarande lydelse av bestämmelsen uppkommit och vilka milstolpar regleringen har hamnat på. Uppsatsen belyses även ur ett kvinnoperspektiv, där ROKS feministiska syn ligger till grund. Vilken innebär att de anser samhället vara uppbyggt kring att gruppen män är överordnade gruppen kvinnor och genom det skapas maktstrukturen som ger sig uttryck i bland annat högre löner för män. Yttersta konsekvensen av maktordningen är mäns våld mot kvinnor. ROK har en tro på att strukturerna går att förändra i maktordningen och därigenom skapa en mer jämställd balans mellan kvinnor och män.

Visionen är att respekten för kvinnor i samhället skall ökas på alla plan och att de inte ska behöva bli utsatta för våld och hot.²

1.6 Metod

För att uppnå syftet med uppsatsen kommer jag använda mig av en traditionell rättsdogmatisk metod, vilket är en tolkningslära som innebär att ett visst uppställt problem formuleras och löses genom analys av gällande rätt via granskning av olika rättskällor.³

Rättskällorna som används är främst förarbeten, doktrin och rättsfall. I den deskriptiva delen av uppsatsen kommer dessa studeras och redogöras.

1.7 Forskningsläge

Det finns flera framstående forskare i Sverige som undersöker och tar fram teorier kring "mäns våld mot kvinnor". En av dem är Eva Lundgren, forskare vid Uppsala Universitet. Hon har tillsammans med ett antal andra författare givit ut "*Slagen dam*", vilket är en omfångsundersökning som gjorts för Brottsövermyndigheten.⁴ En annan forskare som bör uppmärksammas är Carin Holmberg, som bland annat gjort en studie där lokala kvinnor- och mansjourers verksamhet kartläggs ur olika perspektiv. Resultatet blev studien "*Våld mot kvinnor- män i kris*".⁵ Maria Wendt Höjer är statsvetare vid Stockholms universitet. Hennes doktorsavhandling "*Rädslans politik*" handlar om hur det svenska systemet hanterar frågor kring misshandel och våldtäkt. Verket har fått stor betydelse för vidare forskning i ämnet.⁶

² Roks Värdegrund s 7 och s 10.

³ Fredrik Korling & Mauro Zamboni, *Juridisk metodlära*, Lund, 2003, s. 21-24.

⁴ Lundgren Eva, Heimer Gun, Westerstrand Jenny och Kallioski Anne-Marie *Slagen Dam* Umeå, 2001.

⁵ Holmberg Carin, *Våld mot kvinnor- män i kris*, SoS Rapport 1998:6, s 127.

⁶ Maria Wendt Höjer, *Rädslans politik*, Lund, 2002.

1.8 Material

Under uppsatsarbetets första period fick jag lov att möta fem kvinnor som berättade om sina erfarenheter, om det systematiska våld de varit utsatta för i nära relationer med män. Mötena har bevittnat den skräck de ständigt levt i och behovet av samhällets hjälp för att ta sig ur relationerna har belysts. Efter mötena har jag bildat mig en uppfattning om företeelsen ”mäns våld mot kvinnor”, genom juridisk litteratur. Dessa böcker hänvisar till förarbetena, därför har jag valt att främst fokusera på dem. Ledning har även hämtats från ROKS handböcker och utredningar från myndigheter. För att beskriva rättsutvecklingen och klargörande av rekvisit i lagstiftningen, så har också information hämtats ur praxis.

1.9 Disposition

I uppsatsens 2 kapitel ges en inledande prolog till ämnet. Bakgrunden till kriminaliseringen av ”mäns våld mot kvinnor” beskrivs i kapitel 3. Kapitel 4 inleds med en beskrivning av ”normaliseringsprocessen, detta för att läsaren närmre ska bekanta sig med innebörden av våldsproblematiken för den utsatta kvinnan. Därefter beskrivs införandet och utvecklingen av brottet ”grov kvinnofridskränkning” i brottsbalken. Jag har sedan valt att lägga ett enskilt kapitel, kapitel 5, till att beskriva kontaktförbudet. Detta för att det både är en del av brottstypen och ett slags skydd för kvinnor att tillgå när de redan utsatts för kränkningar. I kapitel 6 bekantar vi oss närmre med en del praxis på området, som reder ut några av rekvisiten i lagrummet. Kapitel 7 redogör för antal anmälningar och antal fällda för ”grov kvinnofridskränkning” sedan införandet. Uppsatsens diskussionsdel finns i 8 kapitlet. Förslag till förbättringar i samhället för att motverka mäns våld mot kvinnor ges i avslutande kapitel 9.

2 Prolog

Jag ser henne på långt håll, hon har packat sina väskor. En liten svart på hjul i ena handen och ett par påsar, med allt vad som i panik hinner fås med, i den andra. Hon är trött, har inte sovit på hela natten. Med tunga sorgfyllda steg och skammen/ångesten som sipprar fram under huden, trots att den är framdragen långt över huvudet, för att skydda sig mot omvärlden och dess föraktade blickar (och kanske skyla sig från annan fara), går hon mötandes längre fram på trottoaren. De blågula skiftningarna framträder allt mer nyanserat i hennes ansikte

Instinkten att hjälpa, på vilket sett som helst, sätter in. Vad kan jag göra för att denna trasiga kvinna inte ska vittra sönder inifrån och totalt gå under i sig själv?

Vill inte stirra på henne, vet inte hur man tar kontakt, vet inte vad jag ska göra, det får inte orsaka mer smärta i henne. Behöver inte fundera mycket längre, för just då söker hon kontakten med mig.

Jag stannar kvar med henne där, istället för att rusa vidare, så som jag annars brukar göra för att jag alltid "är på väg". Visste att de där 7 minuterna, till att springa och hämta kaffe på, var inne på den sista. Ibland måste man stanna upp och bara vara här och nu, hon behövde mig mer än vad jag behövde komma i tid till föreläsningen. För jag såg tårar, blandade med kolsvart maskara, från gårdagens make-up eller morgonens desperata försök att dölja det hon vill glömma, mardrömmen som själen önskar att den på riktigt aldrig har hänt.

Plötsligt frågar hon Mig om allt är bra, skäms nästan lite när jag svarar jakande, men konversationen är åtminstone igång. Hon vill inte riktigt svara på om hon flyr, jag tror att hon faktiskt inte vet vilket själv. Kanske

var det denna gången som hon gav sig iväg på riktigt, kanske går hon tillbaka som alla gånger förut.

Folket runtomkring mest flyter förbi, som i en annan värld, i en värld som inte förstår, som kanske inte vill se, eller inte orkar sätta sig in i det fasansfulla våld som sker bakom stängda dörrar. Det är bara hon och jag, som i en bubbla, här och nu, kvinna till kvinna som förstår. Det är då jag minns varför jag är här, fysiskt på Juridicum. Mitt stora mål är att stoppa mäns våld mot kvinnor.

Vi avslutar vårt lilla samtal och hon tackade så mycket för att jag tog mig tid att prata lite. Kramen hängde i luften. Jag önskar att jag kunde göra så mycket mer för henne, men kan inget annat göra än att be henne ta hand om sig själv och aldrig glömma att hon är den viktigaste personen i sitt liv. "Det löser sig, det gör allting tillslut" blev hennes sista ord, och vi är åter "på väg" åt varsitt håll, med siktet inställt på våra tankar. Åtminstone hade hon ett planerat mål för dagen.

3 Bakgrund

Mäns våld mot kvinnor är ett problem som funnits inom familjen sedan lång tid tillbaka i historien, men som samhället länge valde att blunda för. Kvinnan betraktades som mannens egendom redan i de svenska landskapslagarna. Han hade en plikt att upprätthålla ordning inom hemmet och visade sig kvinnan inte tillräckligt undergiven sin make var det en självklarhet att han skulle utöva våld mot henne.⁷ Politiskt ansågs denna typ av handling tillhöra den privata sfären, där lagstiftaren borde undvika att gå in och styra. Mannen hade legitim rätt att aga sin fru i lydnadssyfte ända fram till införandet av 1864 års strafflag. Trots införandet av våldsförbudet var det ovanligt att misshandelsbrotten kom upp till domstol, utom i de fall där rörde sig om mycket grov våldsutövning.⁸

Utvecklingen av den rättsliga och politiska aspekten sträcker sig över en lång tidsperiod. Först under 1970-talet börjar politiken på allvar uppmärksamma problemet och lyfter "kvinnomisshandel" ifrån hemmets privata sfär till en del av det offentliga, vilket ledde till socialpolitiska diskussioner i riksdagen. 1976 lämnade Sexualbrottsutredningen ett betänkande vid namn "sexuella övergrepp" (SOU 1976:9). Detta skapade stora debatter runt om i samhället då det ansågs att utredningen använde sig av en förlegad syn på kvinnor. Olika kvinnorörelser riktade stark kritik mot utredningen, vilket ledde till att det tillsattes en ny utredning 1977. Härefter fick frågan om skydd för kvinnor och förebyggande åtgärder mot våld ett rejält uppsving inom politiken.⁹

⁷ Mona Eliasson, *Mäns våld mot kvinnor*, Stockholm, 1997, s 67ff.

⁸ Monica Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, Uppsala, 2007, s 67-70.

⁹ Monica Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s75f.

I Sverige startades den första kvinnojouren 1978.¹⁰ Detta som en reaktion på att mäns våld mot kvinnor allt mer uppmärksammades. För våldsutsatta kvinnor är det en tillflyktsort, där de kan få stöd och skyddat boende. Arbetet bedrivs ideellt och går ut på att stödja och förändra kvinnors situation. Via jourerna kan kvinnorna få hjälp att stärka sig själva, de får kunskap och även möta andra utsatta kvinnor.¹¹ Staten börjar i slutet av 80-talet etablera ekonomiskt stöd för jourerna, eftersom jourernas sociala arbete ansågs vara viktigt för statens och kommunernas ansvar gällande utsatta kvinnor.

Sexualbrottskommittén börjar 1979 att utreda om kvinnomisshandel bör ligga under allmänt åtal, tillskillnad mot tidigare reglering som varit konstruerat som ett angivelsebrott.¹² Utredningen leder till en proposition 1981 och året därpå hamnar kvinnomisshandel under allmänt åtal.¹³

På tidigt 90-tal börjar våldet hanteras som en egen jämställdhetsfråga och teorier kring våldet som könsmaktsrelaterat problem tar sakta sin framfart.¹⁴ Ett viktigt globalt steg togs av FN:s generalförsamling 1993, då de antog deklARATIONEN om avskaffande av våld mot kvinnor.

Huvudsyftet är att varje form av könsrelaterat våld som resulterar i fysisk eller psykisk skada hos kvinnor ska motverkas. De stater som ansluter sig till deklARATIONEN åtar sig att lagstifta för att motverka våldet och även skapa handlingsplaner för att förbättra för de kvinnor som redan blivit utsatta.¹⁵ En definition av mäns våld mot kvinnor finns uppställt i deklARATIONEN. I artikel 1 finner vi följande:

¹⁰ Mona Eliasson, *Mäns våld mot kvinnor*, s 68.

¹¹ Roks Värdegrund s 4ff.

¹² Monica Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s77.

¹³ Mona Eliasson, *Mäns våld mot kvinnor*, s 68.

¹⁴ Monica Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s87.

¹⁵ www.rattighetsfokus.se/archives/536.

[Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet]¹⁶

Mäns våld mot kvinnor blev ett allt mer uppmärksammat problem i Sverige, därför tillsattes Kvinnovåldskommissionen 1993 av regeringen för att se över frågor angående våldet och ge förslag på hur våldsutövandet ska kunna upphävas. Deras utredning resulterade i slutbetänkandet "Kvinnofrid" (SOU 1995:60), där föreslås bland annat ett flertal ändringar av lagar och en ny kriminalisering av brottstypen, så kallat kvinnofridsbrott, för att förebygga mäns våld mot kvinnor. Betänkandet innehåller även närmare beskrivning om bakomliggande orsaker till våldet, vilket är betydelsefull kunskap för att kunna bekämpa och bryta våldsutövandet på ett effektivt sätt.¹⁷¹⁸

¹⁶ A/RES/48/104 85th plenary meeting 20 December 1993.

¹⁷ Prop 1997/98:55 s 19ff.

¹⁸ Se 4.1 normaliseringsprocessen.

4 Grov kvinnofridskränkning

Nuvarande bestämmelse av "grov kvinnofridskränkning" finner vi i BrB 4 kap 4 a § 2 st, lagrummet lyder enligt följande:

[Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6 eller 12 kap. eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse i lägst nio månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff.]¹⁹

4.1 Normaliseringsprocessen

Våldet i en parrelation uppstår inte direkt, utan är något som successivt kommer fram efter hand. Vem som utövar våldet lämnar vi till beteendevetenskapen. En viss förståelse för brottstypen måste ändå lyftas fram för att kunna förstå tanken bakom regleringen, detta görs oftast genom att belysa vad i doktrin kallas "normaliseringsprocessen". I inledningen av relationen är mannen vanligtvis väldigt omhändertagande och behandlar kvinnan högaktningsfullt. Det kärleksfulla beteendet övergår sakta till ett svartsjukt kontrollerande av kvinnans liv. Det ter sig i form av att han exempelvis kräver att få se och läsa sms och e-mail, hämtar och lämnar kvinnan vid hennes fritidsintressen. Det är inte helt ovanligt att han gärna vill flytta ihop tidigt av förhållandet, allt för att minska hennes fria utrymme. Större isolering från hennes familj och vänner tar vid. Hans mål är att hon helt ska underordna sig honom och bli beroende, allt för att han ska nå total makt, en makt som ger honom tillfredställelse. Genom manipulation och ständiga små kränkningar bryts kvinnan sakta ner psykiskt vilket leder till

¹⁹ SFS 2013:367.

en tappad självkänsla. Hon fortsätts kuvas och blir förnedrad genom att han anser att hon är "olydig" även då hon följer hans uppmaningar. Alltsomoftast kommer första slaget vid denna tidpunkt i relationen. De flesta varningssignaler dyker upp under det första halvåret. Det upprepade våldet i kombination med att han emellanåt ger henne värme konstituerar den så kallade normaliseringsprocessen. Kvinnan flyttar sakta sina gränser för vad som är acceptabelt och infinner sig i det våld som uppkommit. Rädslan för nya övergrepp och hot om sådana gör att hon inte vågar berätta för omgivningen om vad som sker i relationen. Därför tar det många gånger väldigt lång tid innan hon vänder sig till någon myndighet, om hon ens gör det alls.^{20 21}

4.2 Kriminalisering

4.2.1 1998

Kvinnokommissionens betänkande ligger som grund till kriminaliseringen av mäns våld mot kvinnor, införandet av "grov kvinnofridskränkning" i brottsbalken 4 kap 4a §.²² Förslaget tar sikte på just det våld som kvinnor utsätts för av en man i en nära relation eller som hon har haft en nära relation till. Det är den systematiska kränkningen som beskrivs i normaliseringsprocessen och inte enskilda handlingar som karakteriserar kvinnans utsatthet. De enskilda handlingarna var och en för sig må vara kriminaliserade, men räcker inte upp till det samlade straffvärdet som motsvarar kränkningen av kvinnan. Det är alltså själva den kränkande processen, som en enhet, kommissionen velat straffbelägga, dvs. ett perdurerande brott. Under en bestämd tidsperiod ska brotten kunna preciseras till sin karaktär, men det är inte nödvändigt att ange varje detalj i de kränkande handlingarna. En helhetsbedömning av kvinnans situation eftersträvas

²⁰ SOU 1995:60 s. 300.

²¹ Lundgren: *våldets normaliseringsprocess* s.15-16.

²² Prop 1997/98:55 s 19ff.

av den långvariga upprepade kränkningen som leder till att kvinnans självkänsla allvarligt skadas.²³

När åklagaren ska utforma gärningsbeskrivningen behöver denne inte precisera och bevisa varje händelse i tid och rum, eftersom brottet betraktas som en enhet. Till stöd för sin talan får åklagaren även visa på gärningar som inte direkt omfattas av åtalet, för att styrka att de aktuella kränkningarna utgör ett led, alltså har skett vid upprepade tillfällen. Lika så får tidigare domar tas hänsyn till för att befästa gärningsmannens led av kränkningar.²⁴

Det är mönstret i de upprepade kränkningarna som utgör allvarligheten i brottet, syftet med straffbestämmelsen är just att domstolen ska kunna ta hänsyn till helheten i kvinnans situation. Även då gärningarna var för sig kan anses lindriga, leder de i ett större sammanhang tillsammans till ett led i upprepade kränkning. Antalet enskilda kränkningar som behövs för att rekvisitet ska vara uppfyllt tar sin utgångspunkt i karaktären av gärningen. Är kränkningarna av lindrigare slag krävs fler enskilda gärningar, än då allvarligare kränkningar utförts, för att klassificeras som "upprepade".²⁵

Det sker en modifiering redan året efter införandet av den nya brottsrubriceringen. Regeringen klargör att det är tillräckligt med kränkningar som skett i ett led, ytterligare kränkningar utöver åtalet är ej ett formellt krav för att domstolen ska fälla till ansvar. De handlingar som finns upptagna i åtalet räcker alltså, det finns inget krav på att gärningsmannen behöver ha någon tidigare dom på sig. Regeringen upplyser åter om att hänsyn ska tas till hela situationen för den utsatta kvinnans enskilda situation. Med utgångspunkt i de enskilda

²³ Prop 1997/98:55 s 76f.

²⁴ Prop 1997/98:55 s 81f.

²⁵ Prop 1997/98:55 s 133.

omständigheterna är det upp till rättstillämpningen att avgöra och precisera vilka fall som faller under rekvisitet "upprepad kränkning". Ändringens syfte var att skydda kvinnor ännu mer och därmed stärka kvinnofridsreformen.²⁶

Bakgrunden till ändringen är HDs första dom gällande "grov kvinnofridskränkning". HD anför i sina domskäl att bestämmelsens lydelse innefattar att det krävs ytterligare integritetskränkningar än dem som finns upptagna i åtalet, för att tillämpning av det nya lagrummet ska kunna ske. Tidigare domar är av HD tänkta att bidra som kvalificerande av de nu åtalade gärningarna, för att belysa det förhållande att kränkningar skett fortlöpande av kvinnans integritet. Däremot ska den åtalade självfallet inte dömas för samma brott en gång till (*ne bis in idem*).

HD påpekar också att för straffansvar måste det gälla enbart handlingar som redan är kriminaliserade, annars bryter det mot den grundläggande legalitetsprincipen, då icke straffbara handlingar skulle bli brottsliga gärningar genom detta förfarande.²⁷

Grov fridskränkning i första stycket, omfattas endast av gärningar som riktar sig mot närstående, eftersom dessa kränkningar oftast sker i det dolda från omvärlden och i den miljö där individen egentligen ska kunna känna sig trygg och säker. Andra stycket i paragrafen lyfter fram specifikt det våld som riktas mot närstående kvinna, dvs. grov kvinnofridskränkning, vilket i grunden är samma straffbestämmelse som i första stycket. De enskilda handlingarna som ingår i gärningen är sådana som typiskt sett leder till direkt kränkning av individens integritet. När straffbestämmelsen infördes omfattades gärningarna av de som återfinns i brottsbalken 3 kap, 4 kap och 6 kap. Det krävs också

²⁶ Prop 1998/99:145 s 9-12.

²⁷ NJA 1999 s 102.

att de enskilda gärningarna är ett led i en upprepad kränkning och är ägnad att skada individens självkänsla allvarligt.²⁸

I det enskilda fallet behöver inte bevisas att självkänslan faktiskt har skadats. Gärningarna kan bestå av ett mönster som leder till att kvinnan bryts ner psykiskt exempelvis som vid det kontrollutövandet som sker under "normaliseringsprocessen". Kränkningarna behöver inte var planerade eller ha som syfte från mannens sida att skada kvinnans självkänsla, utan är något som oftast sker per automatik från honom. Det räcker att uppsåtet från mannen finns angående de faktiska omständigheter som skett vid gärningen.²⁹

När det gäller de grövre brotten, så som grov misshandel och olaga frihetsberövande, ska dessa inte ingå i "grov fridskränkning", istället döms de handlingarna särskilt för sig av domstolen. Detta på grund av att straffskalan för dessa brott generellt sett är högre. Vanliga straffrättsliga konkurrensregler ska tillämpas. Vilket innebär att gärningsmannen kan dömas för både "grov kvinnofridskränkning" och "grov misshandel", där misshandeln i sig ses som ett led i den upprepade kränkningen.³⁰

Brottsbalken är könsneutral i gärningsbeskrivningarna. Ett steg från detta har ansetts nödvändigt för att markera det allvar som ligger i kränkningar på grund av kön, mäns våld mot kvinnor, som bygger på föreställningen om att män som grupp har ett högre värde än kvinnor. För att särskilt belysa detta i lagtexten har paragrafen fått två stycken med samma gärningsbeskrivning. Det som skiljer dem åt är brottsrubriceringen, vilket kännetecknas av vem som är gärningsman och vem som är brottsoffer. Andra stycket, "grov kvinnofridskränkning",

²⁸ Prop 1997/98:55 s 79f.

²⁹ Prop 1997/98:55 s 133.

³⁰ Prop 1997/98:55 s 80.

tar sikte på de situationer då män är våldsutövare mot en närstående kvinna, som han har eller har haft ett äktenskapsliknande förhållande med. Andra konstellationer av brottsutövare och offer faller däremot direkt under första stycket, exempelvis där barn och föräldrar är närstående och utsätts för våld. Lika så gäller första stycket vid samkönade parrelationer.³¹

Gränsen för under hur lång tid gärningarna ska ha begåtts sätts med yttersta mått sett utifrån bestämmelserna i brottsbalken 35 kap 1 §, gällande preskription. Var gärning preskriberas för sig, alltså har den totalt möjliga tidsperioden en omfattning på 10 år.³² Tidsomfånget måste dock anges i åtalet, för att det inte ska uppstå tveksamheter i domens rättskraft.³³

4.2.2 2007

Under 2007 tar dåvarande regering i ledning av Fredrik Reinfeldt fram en handlingsplan för hur mäns våld mot kvinnor ska fortsätta bekämpas under deras mandatperiod. Statistik från brottsförebyggande rådet visade att antalet anmälda brott ökat markant sedan införandet av straffbestämmelsen 1998 till år 2006. (Det bör observeras att statistiken inte omfattar alla brott som faktiskt har begåtts, utan mörkertalet är stort när det gäller våld i nära relationer eftersom benägenheten att anmäla brott minskar när offret är bekant med förövaren. Dock ökar anmälningsbenägenheten ju kraftigare våldet är.)³⁴

I åtgärdsprogrammet framhåller regeringen att de avser att besluta om en utvärdering av tillämpningen för fridskränkingsbestämmelserna, för att se om kriminaliseringen fått avsedd effekt och om det eventuellt

³¹ Prop 1997/98:55 s 83.

³² Prop 1997/98:55 s 131.

³³ Prop 1997/98:55 s 134.

³⁴ Skr. 2007/08:39 s 11.

finns ett behov av ändringar i lagstiftningen.³⁵

4.2.3 2010

Regeringen tillsätter Fridskränkingsutredningen i maj 2010. Uppdraget går ut på att identifiera tolkningsproblem och göra en analys av om målsättningen med lagstiftningen har uppnåtts. Via ett tilläggsdirektiv tillkommer även att utredningen ska se över straffskalan för det aktuella brottet.³⁶

Utredningen kommer, genom observation av praxis, fram till att domstolarna övervägande dömer för fridskränkingsbrott istället för de enskilda gärningarna. Alltså har straffvärdet generellt sett höjts för återupprepad brottslighet i nära relationer och målet att beakta hela den utsattes situation har uppnåtts. Några direkta tolkningsproblem anses inte föreligga heller, därför föreslås inga lagtekniska ändringar.³⁷ Däremot föreslås att fridskränkingsbrotten även ska omfatta överträdelse av kontaktförbud. Frågan angående om kontaktförbud skulle vara en del av brottstypen togs upp redan vid införandet av paragrafen, men avfärdades då. Efter en rapport från BRÅ 2003 som anger att även överträdelse av besöksförbud passar in på beskrivningen av fridskränkingsbrott, anser utredningen att frågan bör tas upp igen. Grundsyftet med kontaktförbudet är just skydd för behövande mot hotfulla och farliga situationer, dessutom har förbudet en brottsförebyggande effekt.^{38 39}

Även skadegörelse har ansetts ha integritetskränkande karaktär, vilket framkommit i tidigare utredning gällande stalking-brottet. Skadegörelse förekommer ofta vid olaga förföljelse som har liknande omfattning av

³⁵ Skr. 2007/08:39 s 29f.

³⁶ SOU 2011:85 s 3.

³⁷ SOU 2011:85 s 90.

³⁸ SOU 2011:85 s 101.

³⁹ Se kap 5 angående kontaktförbudets funktion.

fridskränkning. Det kan röra sig om upprepande skadegörelse på bilar och fastigheter. Även att det inte är ett direkt angrepp mot personens hälsa och liv, anses det ändå utgöra ett led i den upprepande kränkningen och bör därför enligt utredningen utgöra en möjlig handling i brottstypen.⁴⁰

Fridskränkingsutredningen undersöker också om "övergrepp i rättsak", skall ingå. Syftet med bestämmelsen i brottsbalken 17 kap 10 §, är att tillvara ta allmänna intressen inte det enskilda. Det är ett allvarligt brott med hög straffskala som ska dömas vid sidan av fridskränkingsbrotten kommer de fram till. (Jämförelse med stalkerregleringen som liknar fridsbrotten, där ingår inte heller "övergrepp i rättsak".)⁴¹

Angående straffskalan anser utredningen att den är väl avvägd och kommer inte med något förslag till ändringar.⁴²

Utredningens betänkande leder till att regeringen lägger fram ett förslag till riksdagen om ändringar i brottsbalken 2013.⁴³ Regeringen framför att de har en hög prioritet på att bekämpa och förebygga brott i nära relationer. Ingen ska behöva leva i rädsla att utsättas för våld och alla individer ska ha samma rätt till integritet. För att ytterligare bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor krävs att åtgärder bedrivs på bred front. För att förbättra kvinnors utsatta situation är det nödvändigt att säkerställa att det straffrättsliga skyddet är starkt.⁴⁴

Som ett led i förstärkandet ska fler brottstyper ingå i fridskränkingsbrotten. Överträdelse av kontaktförbud har som tidigare nämnts i syfte att skydda en enskild person. Den integritetskränkning som överträdelsen leder till kan i sin tur objektivt sett skada självkänslan hos den drabbade. Därför omfattas nu överträdelse av kontaktförbud i

⁴⁰ SOU 2011:85 s 104.

⁴¹ SOU 2011:85 s 115f.

⁴² SOU 2011:85 s 117.

⁴³ Prop 2012/13:108 s 1.

⁴⁴ Prop 2012/13:108 s 6f.

fridskränkingsbrotten. Det har även visat sig vara vanligt med skadegörelsebrott vid fridskränkingsbrotten. Det kan röra sig om förstörelse av personliga föremål för offret så som mobiltelefoner och saker med högt affektionsvärde, vilket utgör ett direkt angrepp på kvinnans integritet. Skadegörelsebrotten omfattas därmed i nu gällande reglering.⁴⁵

Regeringen framhäver att straffminimum inte i tillräcklig utsträckning återspeglar allvaret i den samlade brottsligheten som fridskränkningen utgör. Av den anledningen höjs straffminimum från sex månader till nio månader fängelse i juli 2013.⁴⁶

4.2.4 2015

År 2014 tillsätts en särskild utredare för att ta fram en samlad nationell strategi för att våldet mot kvinnor ska upphöra. Resultatet av arbetet blir SOU 2015:55, som presenterades i mitten av 2015. Målet för utredningen har också varit att ta fram en kunskapsstruktur för de aktörer i samhället som arbetar våldsförebyggande för våldet mot kvinnor. Regeringen vill öka effektiviteten och kvaliteten på insatserna som görs både lokalt och regionalt.⁴⁷ Redan tidigare under åren har flera handlingsplaner tagits fram, lagstiftningen har förstärkts och material för olika berörda myndigheter har skapats. Trots stora framsteg kvarstår fortfarande brister inom området.⁴⁸

Utredningens förslag är att regeringen ska upprätta åtgärdsprogram med politiska prioriteringar och åtgärder. Målet är att våldet ska minskas och på sikt upphöra. Fokus framöver ska ligga på våldets orsaker och arbetet som sker ska vara våldsförebyggande. Våldet måste

⁴⁵ Prop 2012/13:108 s 13f.

⁴⁶ Prop 2012/13:108 s 19.

⁴⁷ SOU 2015:55 s 19f.

⁴⁸ SOU 2015:55 s 21.

därför synliggöras och åtgärder måste tas inom alla samhällsskikt. Kunskapen som ska förmedlas bör målgruppsanpassas efter kompetensområde.⁴⁹ Män och kvinnor ska ha lika rätt till kroppslig integritet för att jämställdhet ska råda. Våldet anses fortfarande vara grundat på att mannens är överordnad kvinnan.⁵⁰

Tidsramen för projektet sätts till 2016-2025. Under denna tid förslås att ett nationellt styrorgan inrättas, ett slags nationellt råd med representanter från myndigheter och organisationer. På regional nivå ska länsstyrelserna samordnas för att förstärka styrning och samordning. De kommer även ha som krav att lämna lägesrapporter till regeringen varje år.⁵¹

Det våldsförebyggande arbetet som utredningen föreslår går ut på att i ett tidigt skede hjälpa kvinnor och se till att de ej utsätts för vidare våld. Att ändra samhällets normer är ett viktigt steg för att få ett slut på hotet mot kvinnors hälsa. I skolor ska jämställdhet främjas och värdegrunder tas fram. Det är viktigt att redan i unga år förstå allvaret bakom dessa handlingar. Skolan ska bli bättre på att i ett tidigt skede upptäcka och anmäla misstankar om brott. Lärarkåren bör därför förstärkas i kompetensen att hantera dessa frågor och lyfta ämnet med eleverna. En stor riskgrupp när det gäller att utsättas för våld är mödrar eller blivande mödrar. Speciell riktad kunskap skall förmedlas till dessa via mödravården. Personalen ska bildas för att upptäcka våld i relationer och även ha som standardgrund att faktiskt fråga sina patienter om det förekommer.⁵² Även övrig vårdpersonal ska utbildas i hur de ska hantera att ställa frågan och hur de ska gå vidare med uppgifter då misstanke uppstår. Allmänt i arbetslivet ska chefer, facket och kolleger bli bättre

⁴⁹ SOU 2015:55 s 23ff

⁵⁰ SOU 2015:55 s 46.

⁵¹ SOU 2015:55 s 26f.

⁵² SOU 2015:55 s 127.

medvetna om problematiken. Rutiner och riktlinjer ska tas fram för dokumentation och agerande ska kunna ske på bästa sätt.⁵³

⁵³ SOU 2015:55 s 133f.

5 Kontaktförbud

Det finns en möjlighet för brottsoffer att ansöka om kontaktförbud, detta för att skydda individen från vidare hot och våld. Innebörden av detta är att förbudspersonen inte på något sätt är tillåten att kontakta skyddspersonen, varken genom besök, samtal eller meddelande.

Kontaktförbudet definieras i Lagen (1988:688) om kontaktförbud, (1 § 1 st). Möjligheten är en ingripande åtgärd i den persons integritet som förbudet gäller, därför måste en proportionalitetsbedömning alltid ske. Syftet som skall uppnås med beslutet, måste stå i rimlig proportion till det tvång som förmedlas.⁵⁴

En riskbedömning av hotbilden görs av åklagaren, som skall ta ställning till förbudet. En viktig aspekt i detta är att det inte krävs att våld utförts mot just den personen som skyddet gäller för, utan det räcker som indikation att brott mot liv och hälsa har utövats tidigare mot någon annan.⁵⁵

Finns det en gemensam bostad kan kontaktförbudet omfatta även denna, om det finns en risk att skyddspersonen kommer utsättas för brott. Kravet är att skyddsbehovet ska väga väsentligt tyngre än inskränkningen i rörelsefriheten för den ålagde.⁵⁶ Förbudet är begränsat till risk för brott mot liv, hälsa, frid och frihet. Det är alltså inte tillräckligt att det finns risk för annan brottslighet såsom förföljelse eller trakasserier. Riskbedömningen sker på motsvarande proportionalitetsbedömning, det krävs alltså ingen högre risk för våld när bostaden skall ingå i kontaktförbudet.⁵⁷

⁵⁴ Prop 2010/11:45 s 37.

⁵⁵ Prop 2010/11:45 s 40.

⁵⁶ Prop 2010/11:45 s 38.

⁵⁷ Prop 2012/13:186 s13.

En polisman har befogenhet att avlägsna den person från en gemensam bostad som har meddelats ett kontaktförbud.⁵⁸

Under den tid som förbudspersonen inte får uppehålla sig i den gemensamma bostaden är tanken att skyddspersonen skall ha möjlighet att vidta åtgärder för att lösa praktiska problem, så som att väcka talan om äktenskapsskillnad och eventuellt hitta en ny bostad. Längden på kontaktförbudet bestäms i det enskilda fallet med beaktande av samtliga omständigheter, med en maxlängd på två månader. Vid behov kan tiden förlängas med två veckor i taget.⁵⁹

Vid situationer då skyddet behöver vara mer omfattande än vad som anges i 1 §, för att tillgodose den behövandes behov, kan kontaktförbudet utökas geografiskt till områden som omfattar arbete och andra platser där den skyddsbehövande brukar vistas, ett så kallat utvidgat kontaktförbud. (2 § första stycket lagen om besöksförbud)

Ett steg för att ytterligare skydda utsatta kvinnor från nya våldsbrott har tagits genom en ändring i lagen om kontaktförbud. Det har införts en möjlighet att elektroniskt övervaka förbudspersonen med så kallad fotboja. Det krävs att en överträdelse har skett mot utvidgat kontaktförbud för att övervakningen skall komma i fråga. Ett så kallat särskilt utvidgat kontaktförbud innebär att ytterligare geografiska områden kring den skyddsbehövande vanliga vistelser tas in i förbudet.⁶⁰

Överträdelse av ett kontaktförbud är straffsanktionerat (24 §) och har ett preventivt syfte, ändå visar det sig att en tredjedel av kontaktförbuden inte efterlevdes innan ändringen kom till stånd. Många överträdelser anmäldes inte och lagföring blev svår då bevisningen var knapphändig. Den elektroniska övervakningen ska ge polis och åklagare

⁵⁸ Lagen (1988:688) om kontaktförbud 13 a §.

⁵⁹ Prop 2010/11:45 s 41f.

⁶⁰ Lag (1988:688) om kontaktförbud 2 § 1 st.

möjlighet att lättare kontrollera att besöksförbudet efterföljs och vid eventuella överträdelser skall det bli enklare att bevisa att sådan faktiskt skett.⁶¹

Enligt regeringens uttalande i propositionen bör det vara en presumtion att ett särskilt utvidgat kontaktförbud förenas med fotboja, eftersom skyddsbehovet är särskilt stort vid dessa situationer för skyddspersonen, då kontaktförbudet redan tidigare har överträtts. Presumtionen kan dock brytas om det rent faktiskt inte går att genomföra, så som vid bostadslöshet eller allvarigare sjukdomar hos den som ska bära övervakningen.⁶²

Verkställigheten av övervakningen skall ske av polismyndigheten på den ort där besöksförbudet i huvudsak gäller. Det ingår även i uppgiften att övervaka och hantera larm av överträdelse. Övervakningen ska bara ske över om förbudspersonen respekterar att inte vistas eller uppehålla sig inom det område som förbudet avser, uppgifter om vart personen befinner sig får bara tas fram om det sker en överträdelse. Skulle utrustningen hindras från användning, får positionen tas fram för att avvärja pågående förstörelse. Syftet är alltså att kontrollera att förbudspersonen efterlever förbudet.⁶³ Det är dock viktigt att tänka på att skyddet inte utgör en elektronisk mur. Övervakningen av detta slag kan aldrig vara ett hundra procentigt skydd för kvinnan. Risken kvarstår att utrustningen manipuleras eller rent av plockas bort av personen som bär det. Utrustningen som finns att tillgå har dock stora fördelar. När en överträdelse sker inom fredat område går ett larm, då har kvinnan möjlighet att sätta sig i säkerhet och polisen kan omedelbart komma till platsen via positioneringsmöjligheten i fotbojan.⁶⁴

⁶¹ Prop 2010/11:45 s 46.

⁶² Prop 2010/11:45 s 51.

⁶³ Prop 2010/11:45 s 55.

⁶⁴ Prop 2010/11:45 s 48ff

Sen ändringen trädde i kraft 2011 med möjligheten till elektronisk övervakning vid särskilt utvidgat kontaktförbud, har detta dock endast använts en gång.⁶⁵

⁶⁵ BRÅ-Rapport 2015:3 s 52.

6 Praxis

6.1 NJA 2004 s 97 - Närstående begreppet

En man står åtalad för att vid upprepade tillfällen misshandlat och hotat sin flickvän. Övriga rekvisit i paragrafen för "grov kvinnofridskränkning" är uppfylla, men frågan är om deras relation faller under begreppet "närstående". Paret har aldrig varit gifta eller sambo, men haft ett förhållande i 1 ½ år. Utredningen visar att de haft en strak känslomässig bindning och umgåtts på ett sätt som är jämförbart med makar eller sambos. HD konstaterar att de varit att betrakta som närstående i lagens mening, då fokus läggs på lagens syfte och skyddsintresse, dvs markeringen av allvaret i den systematiska kränkningen som sker i nära relationer. Omständigheten att de haft varsin egen bostad, ansågs inte medföra någon annan bedömning.

6.2 NJA 2003 s 144 - Individualisering och precisering av gärningar

I fallet har kvinnans berättelse kunnat styrka 2 fall av misshandel och 1 fall av ofredande, övriga kränkningar har skett genom isolering av kvinnan. Paret är nyanlänt till Sverige och mannen har bland annat tagit kvinnas nycklar till bostaden, så att hon inte kan gå ut och skaffa sig ett socialt nätverk. HD konstaterar att handlingarna utgjort ett led i en upprepad kränkning. Det är inte nödvändigt att för brottsoffret kunna precisera varje enskild händelse, tillräckligt är att vissa konkreta händelser under en viss tidsperiod kan styrkas.

6.3 NJA 2004 s 437 - Upprepad kränkning

Rättsfallet rör två föräldrar som vid upprepade tillfällen har utövat våld mot sin dotter under 2000 till 2003. En allt för lång tidsperiod mellan

gärningarna kan göra att rekvisitet "upprepad kränkning" inte är uppfyllt. De händelser som legat för lång tid tillbaka och inte i direkt samband, döms istället var för sig. I rättsfallet blir det endast gärningarna som skett under 2003 som faller in under "grov fridskränkning", de tidigare händelserna som skett under 2000 faller därmed utanför.

6.4 RH 2008:7 Upprepad kränkning

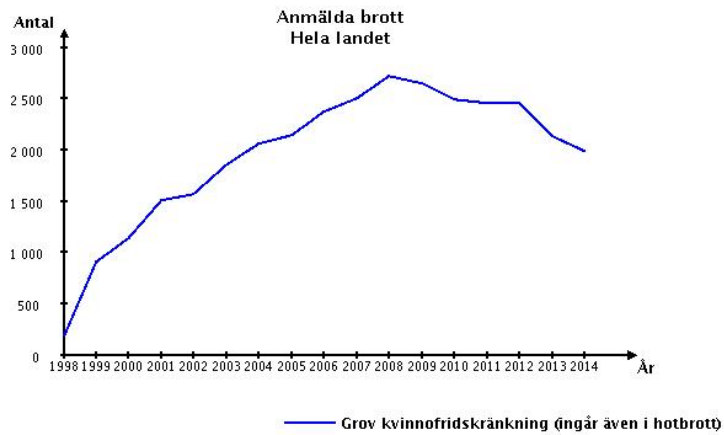
Mannen som står åtalad har haft som syfte att skada fruns självkänsla, då han enligt sin tro har uppfattningen att han är överordnad sin kvinna. Motivet anses ändå inte räcka för att kränkningen ska rubriceras som "grov kvinnofrid", då det endast handlat om 2 dagar med kränkande handlingar av mindre grova inslag.

6.5 RH 2004:48 - Ägnad att allvarligt skada självkänslan

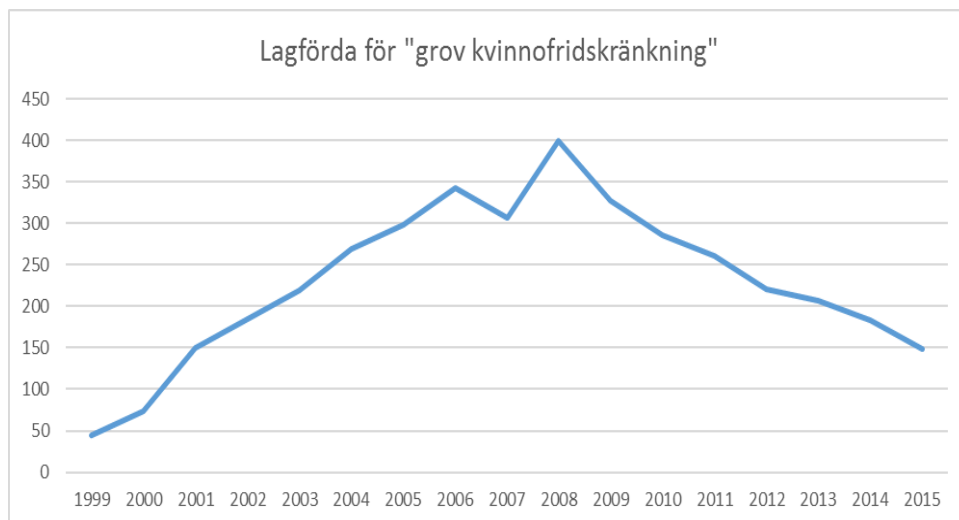
Under en period av 4 månader har en man hotat och ofredat sin före detta fru, som han ligger i skilsmässa med. Utredningen visar att det vid ett flertal tillfällen skett hetsiga ordväxlingar från båda sidor av paret, med bakgrund av det har hovrätten ansett att handlingarna inte typiskt sett varit ägnade att allvarligt skada kvinnans självkänsla. Mannen döms istället för gärningarna var och en för sig.

7 Statistik

Brottsförebygganderådet, BRÅ,

Siffrorna i tabellen visar antalet anmälda brott, det bör påpekas att alla brott som sker inte kommer till myndigheternas kännedom.⁶⁶

Egenskapad tabell med siffor tagna från Brå.

⁶⁶ <http://statistik.bra.se/solwebb/action/anmalda/urval/sok>.

8 Analys

Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att göra en riklig överblick på utvecklingen av brottet "grov kvinnofridskränkning" och om lagstiftningen varit tillräckligt effektiv för att ändra samhällets syn på "mäns våld mot kvinnor". När brottet infördes 1998 var den unik av sitt slag då den kriminaliserade en process med flera brottstillfällen. Upprepningen av brott som i sig inte var grova markerades nu som ett grovt brott. Brottskonstruktionen gör att domstolen måste beakta våldets normaliseringsprocess, som typiskt sett leder till att självkänslan hos kvinnan skadas. Stor vikt läggs alltså vid det psykiska effekterna som kvinnan får utstå genom kränkningar från sin man. Det är nu som samhället markerar att våldet som kvinnor utsätts för i hemmet är oacceptabelt i ett jämställt Sverige. Synen på att mannen är överordnad kvinnan anses vara förlegad, men det tar tid för attityder att ändras. Kriminaliseringen är en viktig symbolisk startpunkt för ändring av normerna som lever kvar sedan gammalt.

I statistiken från kapitel 7 kan vi konstatera att anmälningarna till en början blygsamt kommer in och det är bara ett fåtal som faktiskt fälls för brottet. 1999 är det endast 44 som döms av de 923 anmälningar som upprättats, vilket motsvarar 4,7 %. Sakta ökar benägenheten att anmäla våldsutövningen i takt med detta fälls också allt fler för brottet. Medvetenheten hos befolkningen har ökat om att "mäns våld mot kvinnor" är ett kriminellt brott. Effekten av kriminaliseringen börjar ta fart och kulmen nås kring 2008, 2733 anmälningar görs och av dessa döms 400 män (ca 14,6 %). Det vi dock inte får glömma är att statistiken inte omfattar alla brott som har begåtts, utan mörkertalet är fortfarande stort. Benägenheten att anmäla brott är också lägre hos brottsoffret om denne är bekant med förövaren.

I regeringen fortlöper arbetet med hur "mäns våld mot kvinnor" ska bekämpas, om så än i något sakta tempo. Utvärderingar görs för att se om lagstiftningen uppfyller sitt syfte av Fridkränkingskommittén under 2010. De kommer fram till att lagtekniskt behövs ingen justering göras, då det inte finns några direkta tolkningsproblem med utformningen. Målet med att domstolarna ska betrakta hela den utsattas situation anses har uppnåtts och nått den effekt som avsågs.

Minimistraflet höjdes från sex till nio månaders fängelse 2013, samtidigt som tillägget om att överträdelse av kontaktförbud och skadegörelse infördes som en del av de kränkande handlingarna som uppräknas i paragrafen. Detta är ett förstärkt skydd för kvinnorna som utsätts för brott, vilket indikerar på att samhället syn på "mäns våld mot kvinnor" ändrats ytterligare. Vikten att bekämpa våldet blir en allt större politisk angelägenhet och förståelsen ökar för att även andra åtgärder utanför rättsväsendet måste tillgås för att effektivisera förebyggandet av våldet. Det är nödvändigt att det finns ett starkt straffrättsligt skydd, men inte tillräckligt för att förbättra situationen för kvinnorna som lever i skräck. En samlad nationell strategi för att våldet mot kvinnor ska upphöra blir därför resultatet av att en särskild utredare som tillsätts 2014

I SOUn från 2015 kan vi se att våldet erkänns vara grundat på föreställningen om att mannen är överordnad kvinnan. För att uppnå verklig jämställdhet måste denna föreställnings förankring brytas. Utredningen ger förslag på en rad åtgärder i samhället för att bekämpa och utrota våldet mot kvinnor. Problemet kvarstår alltså fortfarande i samhället, trots snart 20 år av kriminalisering av brottstypen. Synliggörandet av problematiken från regerings har åtminstone lett till ökad medvetenhet hos berörda myndigheter och därmed indirekt hos befolkningen. Vi ser även att antalet anmälningar efter 2008 sakta rör sig neråt i statistiken. Effekten av kriminaliseringen verkar därmed

faktisk ha ändrat synen i samhället på "mäns våld mot kvinnor". Det har dock fortfarande inte helt upphört. Förhoppning ges i varje fall i SOUn att det inom snart framtid kommer att ske samordning inom alla samhällskick, för att med gemensamma kraftiga tag ändra de normer som mäns våld grundar sig på och få ett stop på det fasansfulla våldet.

9 Epilog

Det behövs enligt min mening fortsatta resurser på att uppmärksamma individer i samhället på våldsutövningen som sker i dunklet i hemmet. Allt för många kvinnor lever i daglig skräck över att behöva utstå våld. Kunskapen verkar tillsynes vara för låg hos gemene man över de rättigheter och den hjälp som finns att tillgå i samhället.

De kvinnor jag fått lov att möta och ta del av deras historier under arbetets gång har indikerat på att rädslan för ytterligare våld har hindrat dem från att göra anmälan. Lagen i sig fyller ett gott rättsligt syfte, men resurserna måste fokuseras på andra områden för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Ett steg i rätt riktning för att öka kunskapen anser jag att det borde införas bildning i ämnet på juristprogrammets grundutbildning, för att förståelsen och kunskapen ska nå alla blivande jurister. Upplysning bör även ske redan i grundskolenivå om vilken hjälp och vilket skydd som finns att få för de kvinnor som utsätts. Skulle tjejerna i framtiden råka ut för en våldsbenägen man har de åtminstone en liten aning om hur de ska gå tillväga för att skydda sig. I tidigt stadium bör även varningssignalerna för "normaliseringsprocessen" uppmärksammas, för att tjejerna ska kunna se våldstendenserna redan innan första slaget kommer. Förebyggande arbete bland pojkar i tidig ålder bör även införas, för att inte föra vidare den negativa synen på kvinnor, dvs. föreställningen om mäns överordnande och kvinnors underordnande. För kommande generationers skull är det viktigt att samhället lägger ytterligare vikt vid att jämställdheten mellan kvinnor och män kommer i balans.

Det tar tid för ny kriminalisering och reglering att förankra sig i samhället. Det har gått nästan 20 år sen "Grov Kvinnofridskränkning" infördes i brottsbalken, men ännu har inte mäns våld mot kvinnor utrotats. Mörkertalet är fortfarande stort av kriminalitet som inte leder fram till åtal, brott som inte anmäls. För att skynda på processen måste

hela samhället uppmärksammas. De kvinnor som utsätts för våldet måste veta vika möjligheter och vägar de har att gå för att ta sig ifrån våldet.

En möjlighet till psykiatrisk tvångsvård för män som redan utövat våld skulle också vara ett alternativ till förebyggande arbete i framtiden. I dagens läge finns program i kriminalvården att tillgå när en dom verkställts. Det finns dock fall där kvinnan inte vågar göra anmälningar, men omgivningen ser vad som sker. För att skydda kvinnan från vidare våld och för att hon ska ta mod till sig att göra en anmälan, borde det finnas en möjlighet till direkt omhändertagande av farliga våldsutövare. Åklagare och polis bör sträva efter att fler kontaktförbud utfärdas och att övervakningen av elektronisk fotboja används mer frekvent. I dagsläget har det endast använts en gång, i den utsträckning så som regleringen ser ut idag. En reglering som tillåter elektronisk övervakning redan vid ett tidigt stadium av brottsmisstanke hade kunnat leda till att fler kvinnor undan värjts vidare utövat våld. (Regleringen kräver inte idag att brott har begåtts mot den som får skydd via kontaktförbud). Möjligheten till elektronisk övervakning borde åtminstone vara att tillgå då det finns en gemensam bostad som kontakt förbudet gäller.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop 1997/98:55
Prop 1998/99:145
Prop 2006/07:38
Prop 2010/11:45
Prop 2012/13:108

SFS 1988:688
SFS 2001:453
SFS 2013:367

Skr. 2007/08:39

SOU 1995:60
SOU 2011:85
SOU 2015:55

A/RES/48/104 85th plenary meeting 20 December 1993

BRÅ-Rapport 2015:3

Litteratur

Burman, Monica (2007), *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*,ustus förlag AB, Uppsala

Holmberg, Carin & Christina Bender (1998), *Våld mot kvinnor- män i kris*, SoS Rapport 1998:6

Korling, Fredric & Mauro Zamboni (2013), *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur, Lund.

Lundgren, Eva, *Våldets normaliseringsprocess*, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Stockholm, 2004

Lundgren Eva, Heimer Gun, Westerstrand Jenny & Kallioski Anne-Marie (2001), *Slagen Dam*, Umeå, Åströms Tryckeri AB

Wendt Höjer, Maria (2002), *Rädslans politik*, Wallin och Dalholm Boktryckeri AB, Lund

Elektroniska källor

[http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Praktik+och+metod/Kommunernas kvinnofridsarbete -
Kunskapsbankens amnesguide/Socialtjanstens ansvar/](http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Praktik+och+metod/Kommunernas+kvinnofridsarbete+-Kunskapsbankens+amnesguide/Socialtjanstens+ansvar/)

Hämtad: 2016-05-18

[http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Praktik+och+metod/Kommunernas kvinnofridsarbete -
Kunskapsbankens amnesguide/Socialtjanstens insatser amnesguide/](http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Praktik+och+metod/Kommunernas+kvinnofridsarbete+-Kunskapsbankens+amnesguide/Socialtjanstens+insatser+amnesguide/)

Hämtad: 2016-05-18

www.rattighetsfokus.se/archives/536

Hämtad: 2016-09-15

<http://statistik.bra.se/solwebb/action/anmalda/urval/sok>

Hämtad: 2016-09-16

Övrigt

”Roks värdegrund”, antagen vid Roks årsmöte 2007

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS),
Stockholm, 2007

Rättsfallsförteckning

NJA 1999 s 102

NJA 2003 s 144

NJA 2004 s 97

NJA 2004 s 437

RH 2004:48

RH 2008:7